

Drukningssulykker i norsk friluftsliv

Drukningsskonferansen 2023

André Horgen

Dosent, Ph.D, i friluftslivsfag

Institutt for friluftsliv, idrett og kroppsøving

St. meld. nr. 39 (2000-2001)

- Ulykker og skader ved uorganisert friluftsliv utgjør per i dag eit lite problem. (Miljøverndepartementet, 2001, pkt. 9.1.2).
- Hvordan har utviklingen vært siden tidlig 2000-tallet?

Konklusjon

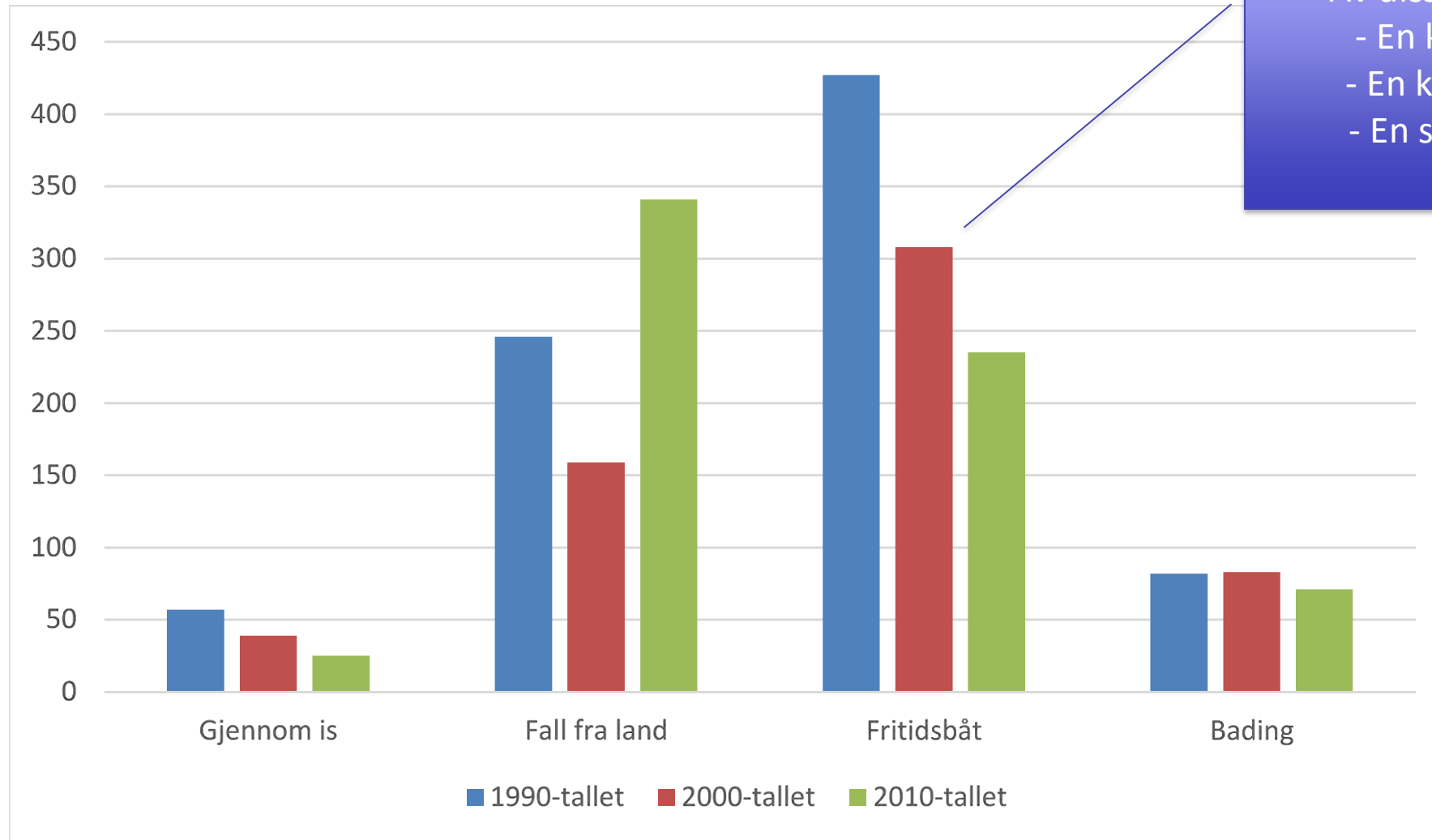
- I gjennomsnitt har det omkommet 64 mennesker pr. år
 - i friluftslivsrelaterte ulykker i Norge
 - de siste 20 årene
- I gjennomsnitt har 74 % (47) av dødsulykkene skjedd ved utøvelse av vann-aktiviteter
 - 55 % (26) av disse - ved motoriserte aktiviteter

Dødsulykker i norsk friluftsliv 2000-2020

André Horgen

Drukningssulykker, ulike kategorier

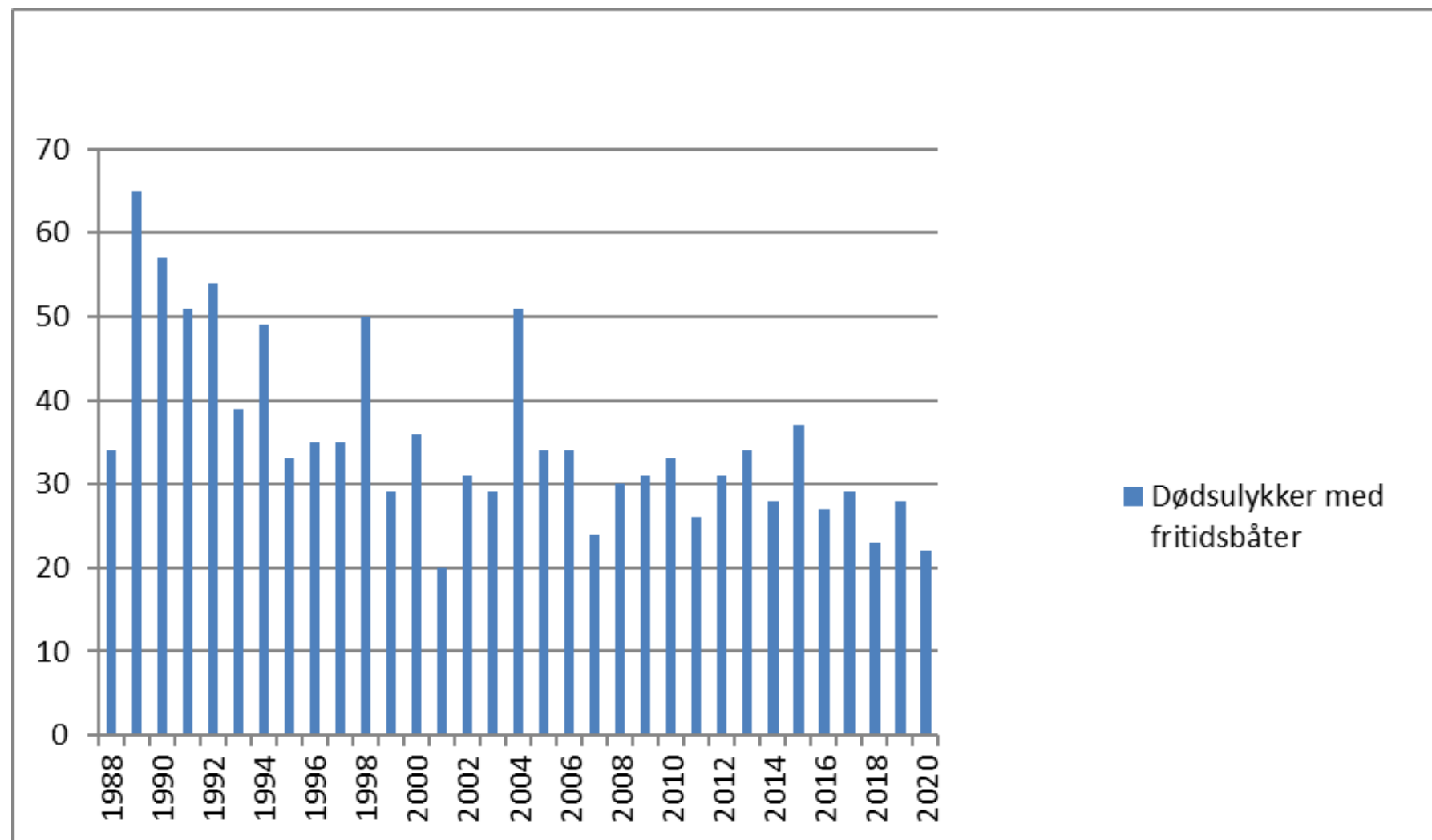
Av disse, i gjennomsnitt:
- En kanopadler pr år
- En kajakkpadler pr år
- En seiler/surfer pr år

Ulykker – noen generelle årsaker

- 0 – vurdering (oppfatter ikke faren)
 - Feilvurdering
 - Undervurdering av konsekvenser (overmot?)
- Ulykker skjer gjerne i situasjoner der opplevd risiko er liten, mens reell risiko er stor

Albert Lunde (NRKH, Ressursgruppe – skred) Skred- og friluftslivskonferansen i Stryn, 2005

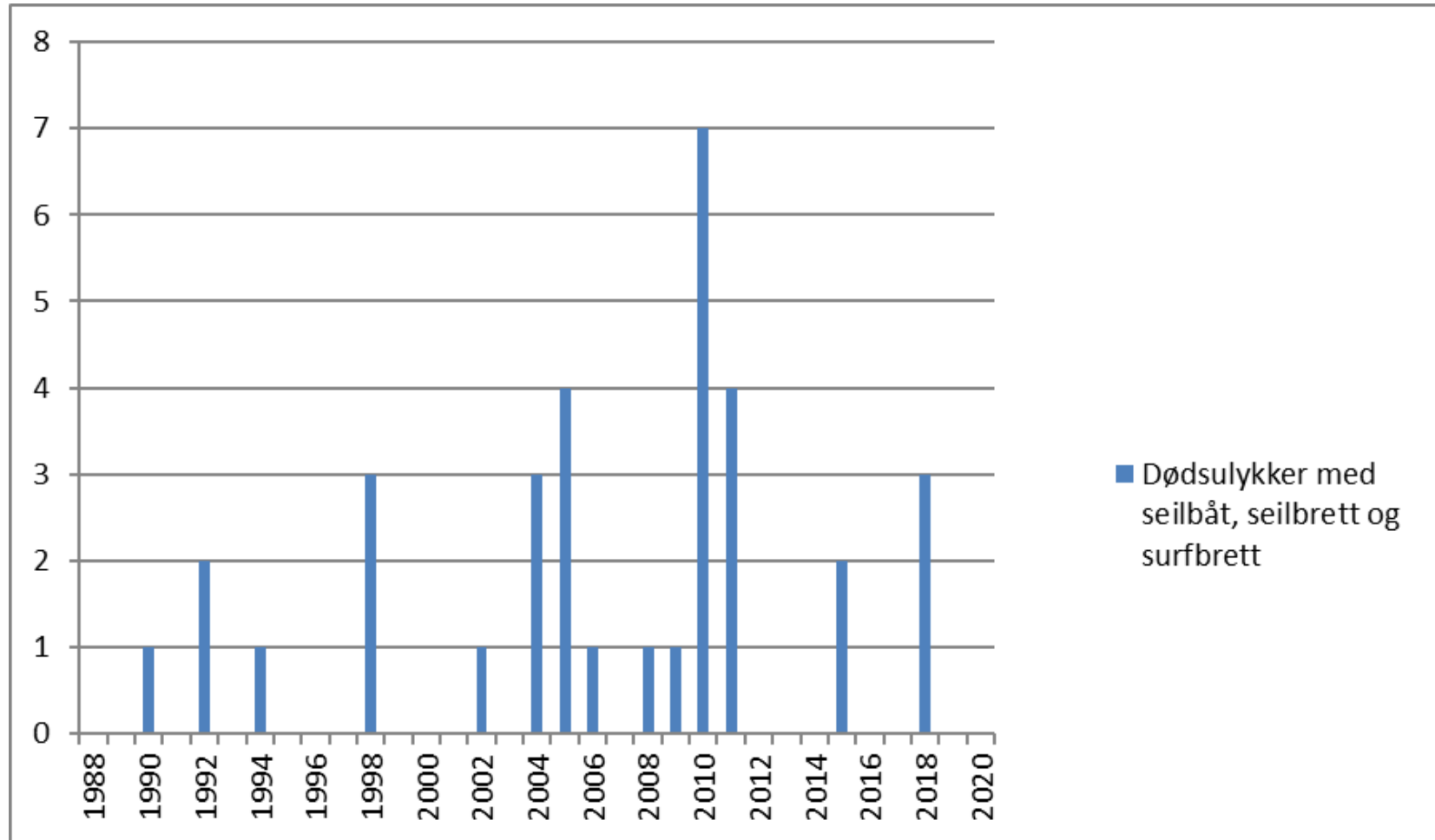
Dødsulykker med fritidsbåter

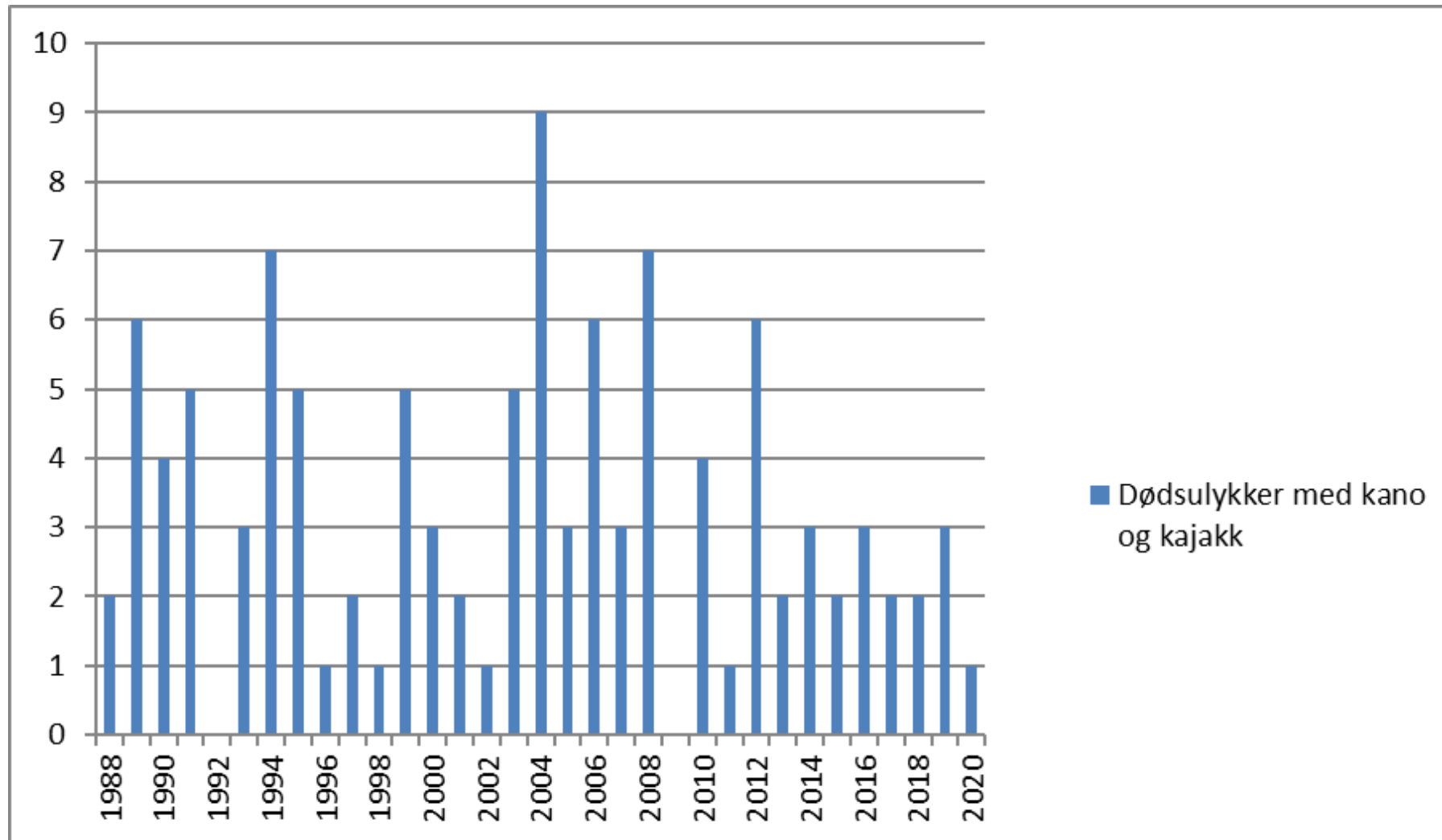
Omstendigheter - fritidsbåtulykker

- Kantring og fall over bord
- De fleste ulykkene skjer med åpen motorbåt, på godværsdager, sommerstid og gjerne innenskjærs
- Menn, i alderen 41 til 60 år, uten flyteutstyr, er i flertall (overrepresentert?)
- 0 – vurdering (oppfatter ikke faren)
- Feilvurdering
- Undervurdering av konsekvenser (overmot)
- Ulykker skjer gjerne i situasjoner der opplevd risiko er liten, mens reell risiko er stor

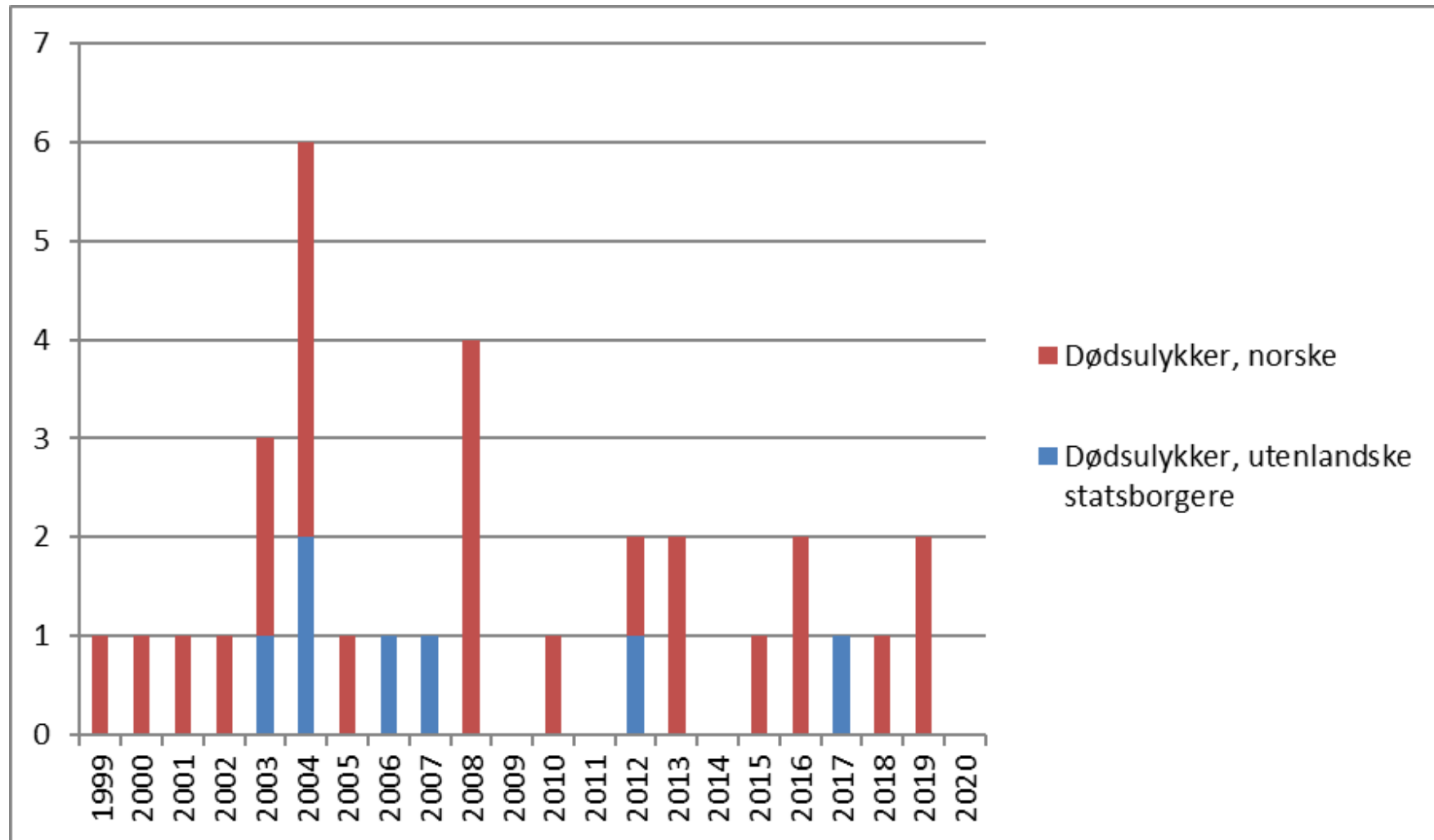
Dødsulykker med seilbåt, seilbrett, og surfbrett

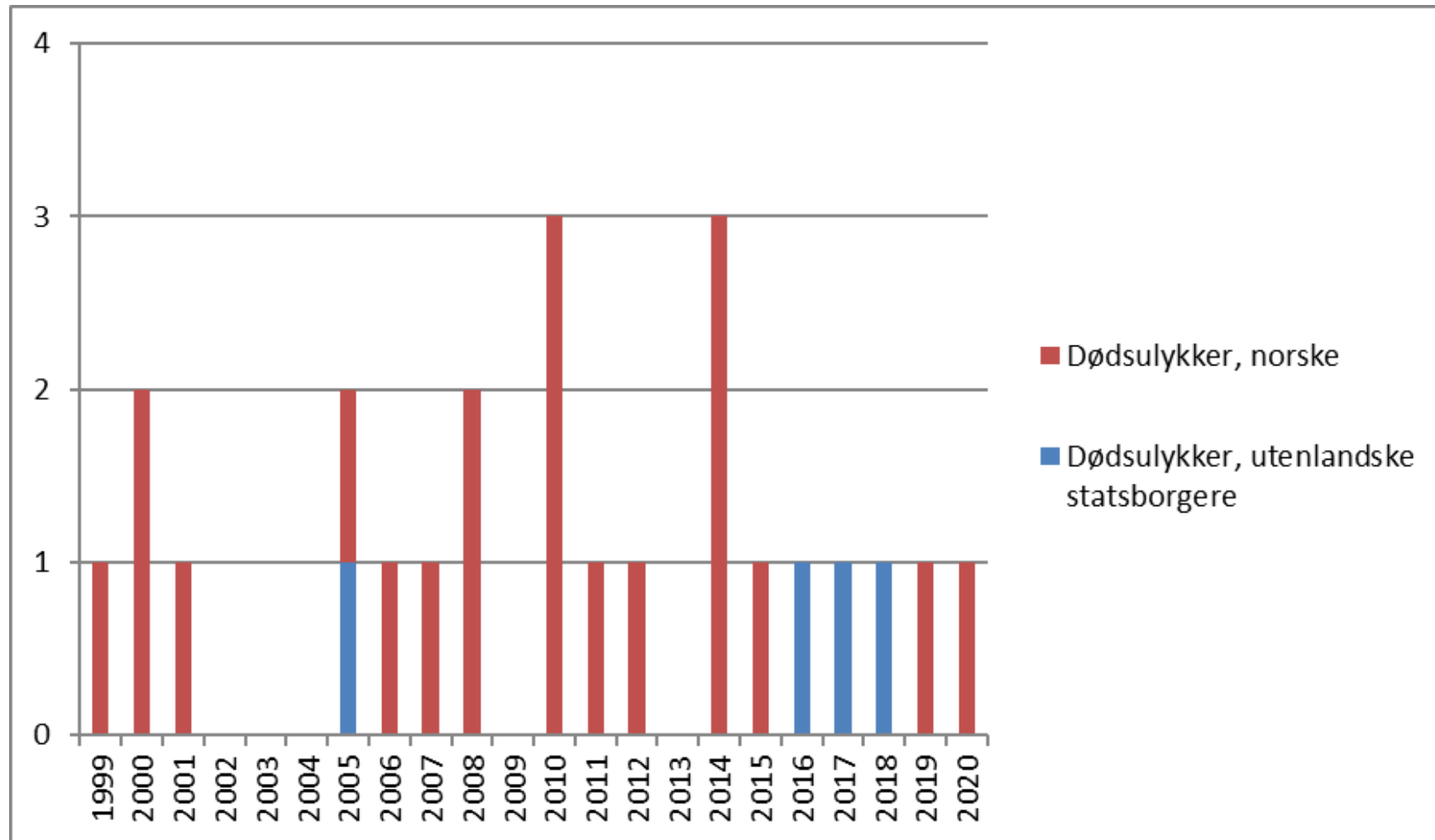
Dødsulykker med kano og kajakk

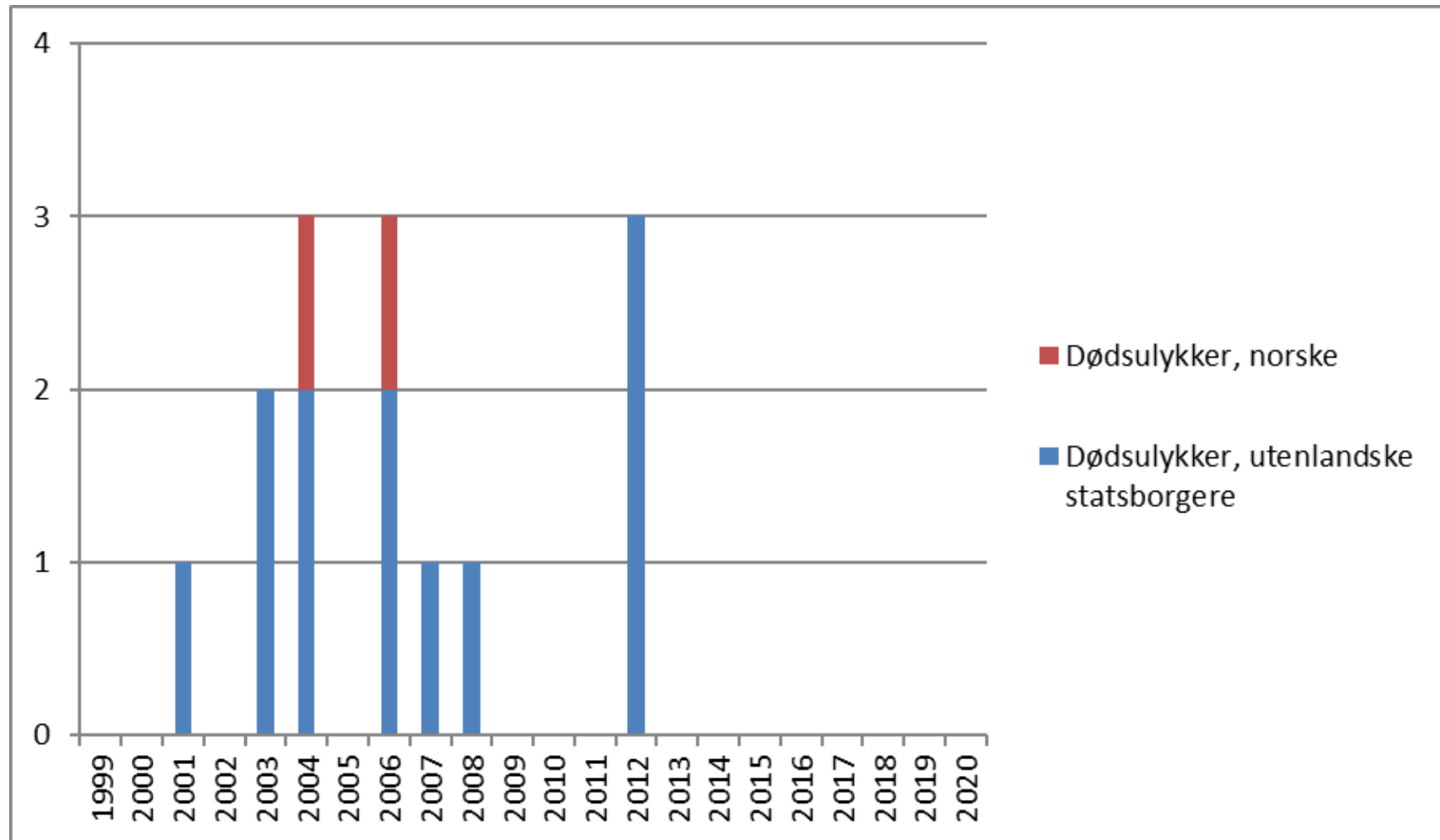
Dødsulykker med kano

Dødsulykker med hav/tur-kajakk

Dødsulykker med elvekajakk

Omstendigheter – kano, kajakk og elvekajakkulykker

- Menn er i flertall (overrepresentert?)
 - Velt med påfølgende opphold i kaldt vann, drukning i kjølvannet av generell nedkjøling
 - Velt i dragsuget fra en demning (kano) – 2
 - Havnet utfor foss med kano – 2
 - Havkajakk – padler som regel alene
 - Elvekajakk:
 - Underspyling – 2
 - Slag mot hode – 2
 - 0 – vurdering (oppfatter ikke faren)
 - Feilvurdering
 - Undervurdering av konsekvenser (overmot)
- Ulykker skjer gjerne i situasjoner der opplevd risiko er liten, mens reell risiko er stor

Hva er farligst? Elvekajakpadling eller fritidsbåtturen?

- I følge Breivik (1989) øker sikkerhetsbevisstheten hos deltakerne jo farligere arenaen er. En friluftslivsaktivitet kan altså komme til å framstå som mindre farlig enn den «egentlig» er fordi utøverne allerede viser utstrakt forsiktighet (f.eks. elvepadling).
- Motsatt kan antallet mennesker som omkommer pr. år være høyt fordi mange overhodet ikke er seg faren bevisst og dermed gjør minimalt for å begrense risikoen (f.eks. fritidsbåt).

Dødsulykker ved organisert friluftsliv, 2000-2020

I forbindelse med organisert friluftsliv og naturbasert reiseliv:

- Minst 18 dødsulykker med en ansvarlig til stede
- Til sammen 22 mennesker har mistet livet
- 9 av disse ved utøvelse av vann-aktiviteter

År	Aktivitet	Antall	Kjønn	Nasjonalitet	Sektor
2000	Bading	1	Gutt	Norsk	Barnehage
2002	Brevandring	1	Kvinne	Norsk	Skole/utdanning, Høgskole (HIT)
2004	Juvandring	1	Kvinne	Nederlandsk	Naturbasert reiseliv
2004	Ski	1	Mann	Norsk	Frivillig organisasjon (DNT)
2006	Juvandring	1	Mann	Norsk	Naturbasert reiseliv
2008	Kanopadling	1	Mann	Norsk	Rehabilitering
2009	Ski	1	Mann	Norsk	Naturbasert reiseliv (UIAGM)
Totalt: 2000-tallet		7			
2010	Fjellklatring	1	Mann	Norsk	Frivillig organisasjon / løst organisert vennegjeng
2012	Ski	5	Menn	Sveits (4), Fransk	Naturbasert reiseliv (UIAGM)
2012	Bading	1	Gutt	Norsk	Skole
2013	Bading	1	Gutt	Norsk	Skole
2013	Ski	1	Kvinne	Østerrike	Naturbasert reiseliv (UIAGM)
2013	Rafting	1	Kvinne	Norsk	Naturbasert reiseliv
2014	Dykking	1	Mann	Norsk	Kursarrangør
2016	Kanopadling	1	Mann	Norsk	Skole/utdanning (Seljord f.h.sk)
2019	Dykking	1	Kvinne	Norsk	Skole/utdanning (Karmøy f.h.sk)
2019	Fottur	1	Kvinne	Norsk	Frivillig organisasjon (DNT)
2019	Havkajak	1	Mann	Norsk	Tromsø Havpadleklubb
Totalt: 2010-tallet		15			

Hva skal vi gjøre forebyggende?

Dette er ikke lenger et cruiseskip

Kopier av vikingskip måtte forholde seg til samme regler som passasjerskip og ha motor og nødutganger.

FIRKANTA: Krava til utstyr og kompetanse er blitt så høge at skular og barnehagar ikkje lenger kan ta med seg barn i båt, skriv innsendaren. Biletet er frå eit sjøvettkurs i Alvøen i Bergen. Reglene som innsenderen kritiserer, gjelder hovudsakelig båter som er større enn dem på bildet. FOTO: RUNE MEYER BERENTSEN (ARKIV)

Skulebarn får ikkje lenger vere i båt

En ulykke er en for mye – eller? (Null-visjoner)

- Risikoens dualisme:
 - Noe u-ønsket: assosieres med noe negativt - skade og død
 - Noe ønsket: assosieres med noe positivt - f.eks. spenning, mestring, heltedåd, snarrådighet og dyktighet
- Når er noe for farlig?
- Når er det sikkert nok?
- Hva er akseptabel risiko?

St. meld. nr. 39 (2000-2001)

- Ulykker og skader ved uorganisert friluftsliv utgjør per i dag eit lite problem. I ei tid der fysisk inaktivitet er ein trussel mot folkehelsa, er det ei langt større utfordring å skape vilkår som fremjar friluftsliv og fysisk aktivitet i befolkningen. Det er viktig å leggje til rette for at nye generasjonar får erfaring med og skaffar seg kompetanse i å ferdast ute i naturen og handtere den risiko som alltid vil vere der i samband med friluftsliv og fysisk aktivitet i det fri (Miljøverndepartementet, 2001, pkt. 9.1.2).

Diskursive forhandlinger

Fjellvettlinjen (Sjøvett)

Fjellsikringslinjen (Lover og regler)

Manglende tillit til folks sjøvett/fjellvett kan få konsekvenser:

- Krav og forventninger om null-visjoner
- Flere lover, kontrollsystemer og sertifiseringsordninger
- Urimelige(?) sikkerhetskrav fra direktorater og andre myndigheter
- Mer fysisk sikring i naturen
- Mindre aktivitet

Konklusjon

- I gjennomsnitt har det omkommet 64 mennesker pr. år
 - i friluftslivsrelaterte ulykker i Norge
 - de siste 20 årene
- I gjennomsnitt har 74 % (47) av dødsulykkene skjedd ved utøvelse av vann-aktiviteter
 - 55 % (26) av disse - ved motoriserte aktiviteter

Hvilke tiltak vil ha størst effekt?

Sjøvettkampanjer?

Promillegrenser?

Fartsgrenser?

Dødsulykker i norsk friluftsliv 2000-2020

André Horgen

Takk for meg!
Andre.Horgen@usn.no

Kilder:

- Horgen, A; Sikkerhet og risiko i norsk friluftsliv og naturbasert reiseliv – en kulturhistorisk studie. Doktoravhandling. USN, 2019.
- Horgen, A; Friluftsliv og ulykker, årsaksforhold og juridiske konsekvenser. Artikkel i UTMARK – tidsskrift for utmarksforskning, 2013. <http://www.utmark.org/>
- Horgen, A; Sikkerhetsstatus for friluftslivsaktiviteter i Norge på 2000-tallet. Artikkel i UTMARK – tidsskrift for utmarksforskning, 2017. <http://www.utmark.org/>
- Horgen, A; Sikkerhetsdiskursen i norsk friluftsliv og fjellsport. Artikkel i Historisk tidsskrift, Bind 96, Nummer 4, 2017.